

Wiad. entomol.	24 (4): 219-225	Poznań 2005
----------------	-----------------	-------------

Nowe stanowiska interesujących przekrasków
(*Coleoptera: Cleridae*) w Polsce

New localities of interesting checkered beetles (*Coleoptera: Cleridae*)
in Poland

PAWEŁ JAŁOSZYŃSKI¹, SZYMON KONWERSKI², TOMASZ MAJEWSKI³,
MAREK MIŁKOWSKI⁴, RAFAŁ RUTA⁵, KATARZYNA ŻUK⁶

¹Os. Wichrowe Wzgórze 22/13, 61-678 Poznań; e-mail: japawel@man.poznan.pl

²Akademia Rolnicza w Szczecinie, Katedra Zoologii, ul. Doktora Judyma 20,
71-466 Szczecin; e-mail: s.konwerski@biot.ar.szczecin.pl

³ul. Zawadzkiego 16/10, 62-600 Koło; e-mail: reklama@atrexpress.com.pl

⁴ul. Królowej Jadwigi 19 m. 21, 26-600 Radom; e-mail: milkowski@poczta.neostrada.pl

^{5,6}Instytut Zoologiczny U. Wr., Zakład Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej,
ul. Przybyszewskiego 63/77, 51-148 Wrocław;
e-mail: ⁵scirtes@biol.uni.wroc.pl, ⁶hoplia@biol.uni.wroc.pl

ABSTRACT: The paper presents detailed data on new localities of eleven *Cleridae* species rarely collected in Poland. *Thanasimus femoralis* is reported as new to Wielkopolska-Kujawy Lowland. *Allonyx quadrimaculatus*, *Thanasimus femoralis*, *Korynetes caeruleus* and *Necrobia ruficollis* are new to Małopolska Upland. *Necrobia rufipes* is reported for the first time from Mazovian Lowland, and *Korynetes caeruleus* is new to Mazurian Lakeland.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Cleridae*, new records, Poland.

Przekraskowate (*Cleridae*) należą w Polsce do rzadko zbieranych chrząszczy. Wyjątkami są *Thanasimus formicarius* (L.), *Trichodes apiarius* (L.) i *Necrobia violacea* (L.), występujące stosunkowo pospolicie w całym kraju. Pozostałe gatunki spotyka się sporadycznie. KUŚKA (2004) do gatunków pospolitych zaliczył także *Tillus elongatus* (L.), jednak według obserwacji autorów, jest to niezbyt często spotykany gatunek, przywiązany do lasów o naturalnym charakterze, z dużą ilością martwego drewna.

Krajowe piśmiennictwo faunistyczne poświęcone tej grupie jest dość skąpe, zaś większość danych pochodzi sprzed kilkadziesiąt lat. W niniejszej pracy podajemy stanowiska kilku gatunków, które uznaliśmy za szczególnie interesujące wobec rzadkości ich obserwowania w kraju. Osobom wymienionym w tekście dziękujemy za udostępnienie danych. O ile nie zaznaczono inaczej, okazy dowodowe znajdują się w kolekcjach zbieraczy.

Poszczególne skróty oznaczają: KŻ – Katarzyna ŻUK, MM – Marek MIŁKOWSKI, PJ – Paweł JAŁOSZYŃSKI, RR – Rafał RUTA, SK – Szymon KONWERSKI, TM – Tomasz MAJEWSKI.

Tillus elongatus (LINNAEUS, 1758)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Głogowa (XT38) ad Raszków, 9 VI 1996 – 1 ex., leg. TM; Koło (CC38), 22 VI 1988 – 1 ex., leg. TM; Wiesiołów (CC57) ad Koło, 20 V 2000 – 1 ex., leg. R. MATUSIAK; Karszew (CC57) ad Dąbie, 30 V 2003 – 4 exx., 1 VI 2004 – 3 exx., leg. et coll. M. KAŻMIER- CZAK.
- Góry Świętokrzyskie: rejon Łysicy (DB93), 7 VII 1995 – 1 ex., na pniu mar- twej jodły w lesie mieszanym, leg. MM.

Spotykany w lasach ze znaczną ilością martwego drewna (BURAKOWSKI i in. 1986). Na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej nie notowany od prawie 70 lat, zaś z Gór Świętokrzyskich wykazany tylko raz, 50 lat temu.

Allonyx quadrimaculatus (SCHALLER, 1783)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Owczary (VU71) ad Górzycza, 4 VI 2004 – 1 ex., obszar chroniony Klubu Przyrodników „Owczary”, na samotnej so- śnie na murawach kserotermicznych, leg. RR; Koło, 22 VI 2003 – 1 ex., na korze samotnej sosny, leg. R. MATUSIAK.
- Wyżyna Małopolska: Radom - Borki (EB09), 15 V 1996 – 1 ex. (obserwo- wano kilka osobników), na pniu sosny na działce, leg. MM.

Gatunek znany z południowej i środkowej Europy, notowany też z Azji Mniejszej i Cypru. Przez Polskę przebiega wschodnia granica jego zasięgu. W kraju bardzo rzadko spotykany, znany z pojedynczych stanowisk w ośmiu krainach, przy czym ostatnie dane pochodzą z lat 20-tych XX wieku. Dane z literatury, m.in. obserwacje z okolic Magdeburga (KÜHNEL, MAI 1985) wskazują, że gatunek ten pojawia się efemerycznie, jednak często w znacznej liczbie osobników; cytowani autorzy w ciągu miesiąca, między 16 V a 18 VI, na jednej około 35-letniej sośnie odłowili 42 osobniki *A. quadrimaculatus*. Spotykany w suchych sośninach, gdzie jest drapieżcą, m.in. pluskwiaka *Ara- dus cinnamomeus* (PANZ.) (MAZUR 1975; BURAKOWSKI i in. 1986). Jedyne dotychczasowe stanowisko na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej znajduje się

w Brudzynie, gdzie w 1908 roku gatunek ten pojawił się bardzo licznie na pniu odosobnionej sosny (SZULCZEWSKI 1922). Z Wyżyny Małopolskiej nie był do tej pory podawany. Figuruje na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” w kategorii DD (dane niepełne) (PAWŁOWSKI i in. 2002).

Opilo domesticus (STURM, 1837)

- Pobrzeże Bałtyku: Niechorze (WV09) ad Trzebiatów, 18 VII 2000 – 1 ex., na ścianie w domu, leg. G. KONWERSKA, coll. SK.
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Cerekwica (XU12) ad Poznań, 21 VI 1998 – 1 ex., na ścianie w domu, leg. M. GAJECKA, coll. PJ; Koło, 16 VI 1984 – 1 ex., ad lucem, 20 VI 1995 – 1 ex., leg. TM; Grzegorzew (CC48) ad Koło, 9 VII 1979 – 1 ex., ad lucem, leg. TM.

Gatunek bardzo rzadko spotykany w Polsce, najczęściej w starych drewnianych budynkach, rzadziej w środowisku naturalnym. Z Pobrzeża Bałtyku wykazywany ostatnio ponad 80 lat temu, na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej znany z sześciu stanowisk: Grodziska, Łęczycy, Nowej Soli, Poznania, Skwierzyny i Wybranowa (SZULCZEWSKI 1922; ARNOLD 1938; BURAKOWSKI i in. 1986). Figuruje na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” w kategorii DD (dane niepełne) (PAWŁOWSKI i in. 2002).

Opilo mollis (LINNAEUS, 1758)

- Pobrzeże Bałtyku: Wyspa Wolin, Lubin (VV66), 30 VII 1991 – 2 exx., leg. M. WANAT.
- Pojezierze Pomorskie: rez. „Bielinek” (VU46), 3 VIII 1984 – 1 ex., leg. M. BUNALSKI et D. IWAN, coll. D. KUBISZ.
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Rogalin (XT38) ad Poznań, 1 I 1998 – 1 ex., w stosie próchna (czerwone, częściowo już rozdrobnione klocki próchna) przy martwym i przewróconym pniu starego dębu, leg. PJ; Karszew ad Dąbie, 16 V 2000 – 2 exx., leg. TM, 6 VII 2000 – 1 ex., leg. et coll. R. MATUSIAK, 20 I 2001 – 1 ex., leg. TM; Lusowo (XU11) ad Poznań, 1 IV 2000 – 1 ex. pod korą *Salix fragilis* L. rosnącej nad śródpolnym oczkiem wodnym, leg. SK, 3 IV 2004 – 1 ex., pod korą *Salix fragilis*, leg. SK; Dąbie (CC57) ad Koło, 10–15 III 1998 – 3 exx., zimujące w kolebkach, leg. R. MATUSIAK, coll. TM; Kościelec (CC38) ad Koło, 15 V 2001 – 1 ex., leg. et coll. M. KAŻMIERCZAK.
- Sudety Wschodnie: Kletno (XR36), 10 VII 2001 – 1 ex., leg. KŻ.

Najczęstszy przedstawiciel rodzaju w Polsce, znany z kilkunastu krain. Z Sudetów Wschodnich podany ponad 150 lat temu (BURAKOWSKI i in. 1986). Ostatnio odnotowany na Pojezierzu Pomorskim (GUTOWSKI i RUTA 2004).

Opilo pallidus (OLIVIER, 1795)

- Pojezierze Pomorskie: rez. „Bielinek”, 5 VII 1988 – 1 ex., leg. L. BUCHHOLZ, coll. D. KUBISZ.
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Maniewo vic. (XU22), 17 X 1999 – 1 ex., poligon wojskowy, dąbrowa, pod pniakiem dębowym, leg. PJ; Poznań - Winiary (XU21), 22 VIII 1990 – 1 ex., na łące, na kwiatach baldaszkowatych, leg. P. SIENKIEWICZ, coll. SK; rez. „Krajkowo” (XT38), 29 VII 1984 – 1 ex., leg. L. BUCHHOLZ, coll. D. KUBISZ; Kościelec ad Koło, 26 II 1998 – 2 exx., 12 II 2004 – 1 ex., 7 III 2004 – 2 exx., 9 V 2004 – 1 ex., hodowane z gałęzi dębowych zasiedlonych przez *Axinopalpis gracilis* (KRYNICKI) i *Anaesthethis testacea* (FABR.), leg. TM; Koło, 19 III 2005 – 1 ex., 2 IV 2005 – 2 exx., leg. TM.
- Nizina Mazowiecka: Kozienice (EC31), 5 II 2005 (imago 21 III 2005), Park Pałacowy, wyhodowany z gałęzi *Larix* sp. z żerowiskami larw *Cerambycidae*, leg. et cult. MM; Cztery Kopce (EC31) ad Kozienice, 19 VII 2004 – 1 ex., leg. W. PIĄTEK, coll. MM.

Bardzo rzadko spotykany gatunek rozwijający się w wierzchołkowych gałęziach drzew – głównie dębów i drzew owocowych, gdzie poluje na owady kambio- i ksylofagiczne (BURAKOWSKI i in. 1986). W Polsce znany tylko z sześciu krain, przy czym z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej zaledwie z kilku stanowisk. Na Nizinie Mazowieckiej znany z warszawskich Bielan (BURAKOWSKI i in. 1986). Zaliczony do kategorii gatunków zagrożonych wyginięciem i umieszczony na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” (kategoria EN – zagrożony) oraz w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt” (PAWŁOWSKI i in. 2002; KONWERSKI 2004a).

Thanasimus femoralis (ZETTERSTEDT, 1828)

- Pojezierze Pomorskie: Rudna vic. (XV41), 25 VII 1998 – 1 ex., zrzęb, na sosnie, leg. RR.
- Pojezierze Mazurskie: Puszcza Augustowska, rez. „Starożyn” (FE57), 13 VI 1978 – 1 ex., leg. M. WANAT.
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Piła NE (XU19), 19 VI 2000 – 1 ex., na martwej brzozie opanowanej przez *Scolytus ratzeburgii* JANSON, leg. RR; Poznań (koło jez. Maltańskiego) (XU30), 14 VI 2004 – 1 ex., 22 VIII 2004 – 1 ex., lepy pułapkowe na sosnach, leg. SK.
- Wyżyna Małopolska: Łódź (CC93), 15 V 1999 – 3 exx., leg. TM.
- Beskid Zachodni: Skawica (CV99), 29 III 2000, 22 VII 2000, liczne exx., leg. S. SZAFRANIEC; Babiogórski P. N. (CV99), 10 VII 2000, 12 VI 2001, 9 IX 2003, liczne exx., leg. S. SZAFRANIEC, wszystkie coll. TM.

Występuje w lasach iglastych, gdzie poluje na larwy drewnożernych *Curculionidae*. Gatunek z Pojezierza Pomorskiego od 150 lat nie wykazywany (MAZUR 1975; BURAKOWSKI i in. 1986). Nowy dla Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Wyżyny Małopolskiej.

Trichodes alvearius (FABRICIUS, 1792)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Pobiel (XT21), 1 V 2000 – 1 ex., 30 IV 2001 – 2 exx., 20 V 2001 – 5 exx., na łące na kwiatkach baldaszkowatych, leg. KŻ.

Gatunek bardzo rzadko znajdowany w środkowej Europie (MAZUR 1975), w Polsce wykazywany z nielicznych stanowisk w siedmiu tylko krainach, przy czym większość danych o rozmieszczeniu opiera się na znaleziskach z XIX wieku. Ostatnie dane z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej pochodzą z 1975 roku (MAZUR 1975; BURAKOWSKI i in. 1986).

Dermestoides sanguinicollis (FABRICIUS, 1787)

- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Rogalinek (XT29) ad Poznań, 7 VI 2003 – 1 ex., na dębie z żerowiskami kozioroga *Cerambyx cerdo* L., leg. TM.
- Puszcza Białowieska: Brownska Droga vic. (FD94), 28 IV 2002 – 1 ex., martwy osobnik w sieci pajęczej, leg. RR.

Gatunek figurujący w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt” (KONWERSKI 2004b) w kategorii EN (zagrożony). W okolicach Rogalina stwierdzony był wcześniej w 1965 roku (BANASZAK 1978). Powtórne odnalezienie potwierdza jego występowanie na tym stanowisku, jednym z czterech współcześnie znanych w Polsce.

Korynetes caeruleus (DE GEER, 1775)

- Pojezierze Mazurskie: Klimaszewnica (EE92), 1 V 1997 – 1 ex., leg. D. SOBIECKI, coll. M. KAŻMIERCZAK.
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Piła - centrum (XU19), 18 V 2000 – 1 ex., na szybie budynku liceum, leg. RR; Obrzycko vic. (XU04), 3–15 VI 2002 – 2 exx., łąki nad Wartą, leg. RR; Rogalinek ad Poznań, 7 VI 2003 – 5 exx., leg. TM.
- Wyżyna Małopolska: Łódź - Widzew (CC82), 15 VI 2001 – 2 exx., leg. M. MAŻEWSKI, coll. TM; Kazimierz Dolny (EB68), 9 V 1989 – 1 ex., leg. TM.
- Beskid Zachodni: Skawica, 9 V 2000 – 2 exx., leg. S. SZAFRANIEC; Babio-górski P. N., oddz. 145 (CV99), 14 IV 1998 – 2 exx., leg. S. SZAFRANIEC; wszystkie coll. TM.

W Polsce rzadko spotykany; z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej podany ostatnio ponad 60 lat temu, zaś z Beskidu Zachodniego ponad 100 lat temu (BURAKOWSKI i in. 1986). Ostatnio wykazany z Beskidu Niskiego przez KONWERSKIEGO i SIENKIEWICZA (2002). Nowy dla Pojezierza Mazurskiego i Wyżyny Małopolskiej.

Necrobia ruficollis (FABRICIUS, 1775)

– Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Osiek (CC39) ad Koło, 4 VIII 1989 – 1 ex., na padlinie krowy w lesie sosnowym, leg. TM.

Najrzadszy z krajowych przedstawicieli rodzaju, znany z rozproszonych stanowisk w różnych częściach Polski. Z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej notowany jedynie z Poznania i Rawicza (SZULCZEWSKI 1922).

Necrobia rufipes (DE GEER, 1775)

– Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Poznań - Golęcin (XU21), 6 XI 2001 – 1 ex., w mieszkaniu, leg. P. SIENKIEWICZ, coll. SK; Koło, 20 VI 1990 – 3 exx., leg. TM; Osiek ad Koło, 4 VIII 1989 – 6 exx., leg. TM.

– Nizina Mazowiecka: Cztery Kopce ad Kozienice, 7 IX 2004 – 1 ex., leg. W. PIĄTEK, coll. MM.

– Wyżyna Małopolska: Radom - Krzewień (EC10), 3 IX 2005 – 1 ex., na ekskrementach (prawdopodobnie lisa) obok kości krowiej, leg. MM.

Rzadko łowiony chrząszcz, wg BURAKOWSKIEGO i in. (1986) występuje głównie w magazynach produktów żywnościowych. Z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej znany jedynie z trzech stanowisk: Nowej Soli, Krotoszyna i Bydgoszczy. Nowy dla Niziny Mazowieckiej i Wyżyny Małopolskiej.

SUMMARY

New distributional records of eleven species of checkered beetles (*Cleridae*) in Poland are given. The occurrence of *Tillus elongatus*, *Allonyx quadrimaculatus*, *Trichodes alvearius*, *Dermestoides sanguinicollis*, *Korynetes caeruleus*, *Necrobia ruficollis* and *Necrobia rufipes* in the Wielkopolska-Kujawy Lowland is confirmed with the new data. The outdated records of the following species are supplemented with new findings: *Opilo domesticus* in the Baltic Coast, *Opilo mollis* in the Western Sudety Mts., and *Thanasimus femoralis* in the Pomeranian Lakeland. *Thanasimus femoralis* is reported from Wielkopolska-Kujawy Lowland for the first time. *Allonyx quadrimaculatus*, *Thanasimus femoralis* and *Korynetes caeruleus* are new for Małopolska Upland. *Necrobia rufipes* is reported for the first time from Mazovian Lowland, and *Korynetes caeruleus* is new to Mazurian Lakeland.

PIŚMIENNICTWO

- ARNOLD W. 1938: 3. Beitrag zur Käferfauna der Grenzmark Posen-Westpreussen. Abh. Ber. naturw. Abt. grenzmärk. Ges., **12**: 37-42.
- BANASZAK J. 1978: Entomofauna zabytkowych dębów w Rogalinie. Wszechświat, **5**: 123-125.
- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1986: Chrząszcze *Coleoptera*: *Dermestidea*, *Bostrichoidea*, *Cleroidea* i *Lymexyloidea*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **11**: 1-243.
- GUTOWSKI J. M., RUTA R. 2004: Waloryzacja przyrodnicza gminy Tuczo (Pojezierze Zachodniopomorskie) w oparciu o wyniki wstępnych badań nad chrząszczami (*Insecta: Coleoptera*). Nowy Pam. Fizjogr., **3** (1-2): 27-60.
- KONWERSKI Sz. 2004a: *Opilo pallidus* (OLIVIER, 1795) – Pasterek błady, Ordo: *Coleoptera* / Chrząszcze, Familia: *Cleridae* / Przekraskowate. [W:] GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. (red.): Polska czerwona księga zwierząt, Bezkręgowce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego, Kraków – Poznań: 128-129.
- KONWERSKI Sz. 2004b: *Dermestoides sanguinicornis* (FABRICIUS, 1787), Ordo: *Coleoptera* / Chrząszcze, Familia: *Cleridae* / Przekraskowate. [W:] GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. (red.): Polska czerwona księga zwierząt, Bezkręgowce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego, Kraków – Poznań: 130-131.
- KONWERSKI Sz., SIENKIEWICZ P. 2002: Przyczynek do poznania chrząszczy Beskidu Niskiego. Nowy Pam. Fizjogr., **1** (1): 85-88.
- KÜHNEL H., MAI A. 1985: Massenaufreten von *Allonyx quadrimaculatus* (Col., *Cleridae*) im Mittelbegebiet. Ent. Nachr. Ber., **29**: 281-282.
- KUŚKA A. 2004: *Cleridae*. [W:] BOGDANOWICZ W., CHUDZICKA E., PILIPIUK I., SKIBIŃSKA E. (red.): Fauna Polski. Charakterystyka i wykaz gatunków. Tom I. *Annelida*, *Arthropoda* pro parte. Wyd. MiIZ PAN, Warszawa: 55-56, 82.
- MAZUR S. 1975: Chrząszcze – *Coleoptera*, Przekraski – *Cleridae*. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XIX, **53**: 1-20.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002: *Coleoptera* – chrząszcze. [W:] GŁOWACIŃSKI Z., (red.): Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 88-110.
- SZULCZEWSKI J. W. 1922: Chrząszcze Wielkopolski. Prace Kom. Mat.-Przyr. PTPN, B, Poznań, **1** (3-4): 183-243.